

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

**Europejski nauczyciel
- wiedza, doskonalenie, praktyka**

Raport z ewaluacji początkowej projektu

Projekt
współfinansowany
ze środków
Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego
Funduszu Społecznego

**Raport opracowany przez
Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych sp. z o.o.**

ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 17, lok. 4 A

90-248 Łódź

tel. (42) 633 17 19

fax. (42) 209 36 85

Autor raportu:

Dominik Witkowski

Główny specjalista ds. badań ewaluacyjnych

Spis treści

Wstęp	4
1 Opis projektu	5
2 Opis procesu ewaluacji projektu.....	8
3 Metodyka ewaluacji początkowej projektu	10
4 Wyniki analiz ewaluacyjnych.....	12
4.1 Raporty z analizy przedmiotów praktycznych	12
4.2 Program doskonalenia zawodowego	15
Podsumowanie	19

Wstęp

Raportowanie stanowi jeden z nieodłącznych elementów procesu ewaluacji. Prezentacja przebiegu i efektów badań ewaluacyjnych ma kluczowe znaczenie dla instytucji zlecających tego typu zadania. Tą drogą Projektodawca otrzymuje informację zwrotną o jakości podejmowanych działań i może na tej podstawie wprowadzać adekwatne modyfikacje do realizowanego przedsięwzięcia lub projektów dopiero planowanych. Raport ewaluacyjny jest więc dokumentem zarówno o charakterze informacyjno-sprawozdawczym (ocena podjętych działań), jak i strategicznym (rekomendacje i zalecenia dla Projektodawcy). Taki charakter będą miały również raporty podsumowujące kolejne etapy badań ewaluacyjnych w realizowanym przez Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości i Rozwoju Regionalnego z siedzibą w Falentach projekcie „Europejski nauczyciel – wiedza, doskonalenie, praktyka”. Harmonogram ewaluacji przewiduje powstanie trzech tego typu opracowań, podsumowujących kolejne etapy badań (raport początkowy, bieżący/okresowy i końcowy). W każdym z nich zostanie zaprezentowana metodyka prowadzenia danej fazy badań, wyniki przeprowadzonych analiz oraz wnioski skierowane do Projektodawcy.

Niniejszy dokument – raport początkowy – ze względu na swój wstępny charakter cechuje się nieco inną strukturą i zawartością merytoryczną niż kolejne dwa planowane tego typu opracowania. Po pierwsze, zamieszczono w nim opis projektu (zob. rozdział 1) w zakresie umożliwiającym zrozumienie zarówno istoty całego przedsięwzięcia, jak i specyfiki założonego przebiegu ewaluacji. Po drugie, przedstawiono ogólny opis badań ewaluacyjnych (zob. rozdział 2), jakie będą prowadzone w toku wdrażania przedsięwzięcia. Te dwa fragmenty nie pojawią się już w kolejnych raportach, które będą koncentrować na tym co prezentują rozdziały 3 i 4 niniejszego dokumentu. W pierwszym z nich opisano przebieg etapu badań ewaluacyjnych (w tym przypadku – ewaluacji początkowej) oraz wskazano źródła wykorzystanych danych. W drugim przedstawiono wyniki przeprowadzonych analiz oraz właściwe wnioski z nich wynikające. Na zakończenie (zob. Podsumowanie) ukazano, w jaki sposób wyniki ewaluacji początkowej zostaną wykorzystane w dalszych etapach oceny projektu.

1 Opis projektu

Formułując adekwatny do celów ewaluacji opis projektu skoncentrowano się na 4 zasadniczych elementach: uczestnikach, celach, rezultatach oraz podstawowych działaniach. Ponadto, charakterystykę uzupełniono o krótki opis ram instytucjonalno-czasowych przedsięwzięcia.

Jak już zostało zaznaczone we wstępie do niniejszego raportu – Realizatorem projektu jest prywatna uczelnia – Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Rozwoju Regionalnego. Partnerem Projektodawcy jest Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie. Realizacja przedsięwzięcia rozpoczęła się w grudniu 2010 r., a zakończy po 17 miesiącach – w kwietniu 2012 r. Projekt wdrażany jest w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.4 – Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie, Poddziałanie 3.4.3 – Upowszechnianie uczenia się przez całe życie – projekty konkursowe.

Beneficjentami Ostatecznymi (BO) projektu jest 50 nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu kształcących na potrzeby sektora: rolniczego, ogrodniczego, spożywczego, drzewnego, leśnego i ochrony środowiska.

Zanim ww. grupa docelowa została zrekrutowana, na podstawie prac badawczo-analitycznych przygotowano program doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach dla nauczycieli z ww. sektorów i branż (tę fazę realizacji projektu objęła ewaluacja początkowa). Po zebraniu właściwej grupy Beneficjentów Ostatecznych rozpoczęła się faza praktyczna projektu (analizowana w toku ewaluacji bieżącej), w ramach której nauczyciele/instruktorzy praktycznej nauki zawodu biorą udział w trzech blokach warsztatów wprowadzających:

- 1) Blok A – dla nauczycieli z sektora rolniczego, ogrodniczego i spożywczego (bierze w nim udział 30 z 50 BO):
 - a) „Nowe rozwiązania w rolnictwie i ogrodnictwie”;
 - b) „Nowoczesne technologie w produkcji rolno-spożywczej”;
 - c) „Ekologiczne rolnictwo i ogrodnictwo”.
- 2) Blok B – dla nauczycieli z sektora leśnego, drzewnego, ochrony środowiska (bierze w nim udział 20 z 50 BO):

- a) „Nowoczesne rozwiązania organizacyjne w zarządzaniu gospodarstwem leśnym”;
- b) „Nowe technologie w ochronie środowiska”;
- c) „Odnawialne źródła energii”.

3) Blok C – Zewnętrzne źródła finansowania działalności oświatowej w branży rolno-spożywczej i ochronie środowiska (dla wszystkich 50 BO).

Po zakończeniu warsztatów, BO wezmą udział w trzytygodniowych praktykach ciągłych w przedsiębiorstwach z sektora rolniczego, ogrodniczego, spożywczego, drzewnego, leśnego i ochrony środowiska, gdzie zapoznają się z:

- 1) ICT stosowanymi w ww. firmach;
- 2) metodami pracy i specyfiką działów produkcyjnych i merytorycznych ww. firm.

Ostatni etap realizacji projektu stanowi przeprowadzenie badań eksperckich, które mają na celu ustalić przydatność opracowanego i pilotażowo wdrożonego programu doskonalenia zawodowego do stosowania poza ramami projektu (tę fazę projektu zbada ewaluacja końcowa).

Szczególnie istotne z punktu widzenia przebiegu ewaluacji cele (ogólny i szczegółowe) oraz rezultaty (twarde i miękkie) projektu zostały ujęte w poniższych tabelach.

CELE	
OGÓLNY	SZCZEGÓŁOWE
Wzmocnienie potencjału BO przez rozszerzenie ich wiedzy, kompetencji i praktycznych kwalifikacji zawodowych, odpowiadających na potrzeby współczesnej gospodarki, dzięki opracowaniu i wdrożeniu programu doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach.	Zwiększenie kwalifikacji BO w zakresie funkcjonowania firm z sektora: rolniczego, ogrodniczego, spożywczego oraz leśnego i ochrony środowiska, potrzeb rynku pracy oraz upowszechniania idei budowania partnerstwa.
	Aktualizacja wiedzy BO w zakresie wykorzystania ICT i systemów kształcenia w ww. sektorach.
	Podniesienie wiedzy i kwalifikacji zawodowych BO w zakresie zagadnień ekonomicznych związanych z każdym z ww. sektorów.
	Podniesienie jakości w zakresie praktycznego doskonalenia nauczycieli prowadzących kształcenie zawodowe przez wypracowanie nowych rozwiązań organizacyjnych we współpracy szkół zawodowych kształcących na potrzeby ww. sektorów z przedsiębiorstwami.

REZULTATY	
TWARDE	MIĘKKIE
<p>30 BO poprzez udział w warsztatach i praktykach poszerzy o min. 90% wiedzę i kwalifikacje z zakresu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nowych rozwiązań w rolnictwie i ogrodnictwie; ▪ ICT w produkcji rolno-spożywczej; ▪ rolnictwa i ogrodnictwa ekologicznego; ▪ metod pracy w firmach z ww. sektorów, ▪ specyfiki funkcjonowania działów produkcyjnych i merytorycznych firm z ww. sektorów. 	<p>Wzrost u 50 BO min. o 90%:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zainteresowania i motywacji do stałego podnoszenia kwalifikacji; ▪ dostosowania posiadanych umiejętności do realiów współczesnej gospodarki; ▪ umiejętności poszukiwania wiedzy, stosowania nowych rozwiązań technologicznych w procesie dydaktycznym.
<p>20 BO poprzez udział w warsztatach i praktykach poszerzy o min. 90% wiedzę i kwalifikacje z zakresu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nowych technologii stosowanych w firmach z sektora leśnego i ochrony środowiska; ▪ nowoczesnych rozwiązań organizacyjnych w zarządzaniu gospodarstwem leśnym; ▪ odnawialnych źródeł energii; ▪ metod pracy w firmach z ww. sektorów; ▪ specyfiki funkcjonowania działów produkcyjnych i merytorycznych firm z ww. sektorów. 	
<p>Minimum 8 przedsiębiorstw zostanie zaangażowanych w realizację programu doskonalenia zawodowego.</p>	
PRODUKTY	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 2 raporty z badań przygotowujące do stworzenia programu doskonalenia zawodowego; ▪ 1 program doskonalenia zawodowego; ▪ 45 godzin warsztatów w ramach bloku A; ▪ 45 godzin warsztatów w ramach bloku B; ▪ 8 godzin warsztatów w ramach bloku C; ▪ 6 seminariów dla metodyków kształcenia zawodowego; ▪ 2 seminaria podsumowujące dla BO; ▪ 120 godzin praktyk w przedsiębiorstwach dla każdego BO; ▪ 7 kompletów materiałów szkoleniowych; ▪ 1 komplet materiałów dydaktycznych. 	

2 Opis procesu ewaluacji projektu

Tworząc plan i harmonogram ewaluacji projektu „Europejski nauczyciel – wiedza, doskonalenie, praktyka”, brano pod uwagę przede wszystkim pierwotne założenia Projektodawcy odnośnie przebiegu projektu tj. zapisy wniosku o dofinansowanie dotyczące takich zagadnień jak:

- układ zadań w harmonogramie projektu;
- charakterystyka Beneficjentów Ostatecznych (BO);
- planowane etapy/rodzaje ewaluacji;
- sposób gromadzenia danych i pomiaru rezultatów projektu.

Proces ewaluacji zaplanowany w ramach ww. przedsięwzięcia można zdefiniować jako systematyczne badanie jego wartości w oparciu o przyjęte kryteria, prowadzące do poprawy przebiegu w warstwie merytorycznej. Systematyczność badania będzie zachowana poprzez etapowość procesu ewaluacji (początkowa, bieżąca/okresowa, końcowa), w ramach którego zostanie dokonana:

- ocena stopnia, w jakim cele projektu i działania realizowane w jego ramach odpowiadają potrzebom BO;
- ocena stopnia osiągnięcia zakładanych rezultatów twardych i miękkich projektu;
- ocena stopnia osiągnięcia zakładanych celów projektu;
- identyfikacja barier i problemów związanych z realizacją projektu.

Do oceny wartości projektu jako całości, wybrano cztery powszechnie stosowane kryteria ewaluacyjne:

- 1) trafność – kryterium to pozwoli odpowiedzieć na pytanie, czy i na ile podejmowane prace odpowiadają pierwotnym założeniom;
- 2) skuteczność – kryterium to koncentruje się zagadnieniu stopnia osiągnięcia zakładanych celów i rezultatów ewaluowanego przedsięwzięcia;
- 3) użyteczność – kryterium to umożliwi uzyskanie odpowiedzi na pytanie czy produkty projektu przyczyniły się do rozwoju wiedzy i umiejętności BO;
- 4) trwałość – kryterium to bada zagadnienie oddziaływania rezultatów projektu poza ramy czasowe jego wdrażania.

Jak już zostało wcześniej wspomniane, ewaluacja projektu „Europejski nauczyciel – wiedza, doskonalenie, praktyka” będzie miała charakter trzyetapowy. Ewaluacja początkowa skoncentrowała się na analizie i ocenie przebiegu Zadania 2 w harmonogramie projektu – „Skonstruowanie PDZ w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego sektora: rolniczego, ogrodniczego, spożywczego, drzewnego, leśnego, ochrony środowiska”. W ramach procesu badawczo-analitycznego została wykonana analiza treści opracowań (raporty i program) przygotowanych w toku ww. zadania a następnie opracowano niniejszy raport z ewaluacji początkowej (kwiecień 2011r.).

Ewaluacja bieżąca koncentruje się na analizie i ocenie przebiegu Zadania 3 w harmonogramie projektu – „Rekrutacja nauczycieli kształcenia zawodowego i pilotażowe wdrożenie programu ich doskonalenia w przedsiębiorstwach”. Gromadzenie niezbędnych danych zostanie przeprowadzone w oparciu badania ankietowe realizowane wśród BO. Narzędziem badawczym będą specjalnie w tym celu przygotowane ankiety audytoryjne (rozdawane uczestnikom warsztatów i praktyk w celu samodzielnego wypełnienia, a następnie zbierane i poddawane analizie ilościowej i jakościowej). Realizacja badań ankietowych wśród BO będzie przebiegać następująco:

- przed rozpoczęciem warsztatów (na pierwszych zajęciach w ramach bloku warsztatowego A/B);
- po zakończeniu warsztatów (na ostatnich zajęciach w ramach bloku warsztatowego C);
- po zakończeniu praktyk w przedsiębiorstwach.

Na podstawie wyników badań ankietowych zostanie przygotowany raport z ewaluacji bieżącej (wrzesień 2011r.).

Ewaluacja końcowa koncentruje się na analizie i ocenie przebiegu Zadania 4 w harmonogramie projektu – „Ocena pilotażowej edycji wdrożenia PDZ w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego”, a także podsumuje wszystkie do tego momentu przeprowadzone w projekcie badania ewaluacyjne. W ramach procesu badawczo-analitycznego zostanie przeprowadzona analiza treści opracowań (rekomendacje, raporty) przygotowanych w toku Zadania 4 oraz raportu z ewaluacji początkowej i bieżącej. Na zakończenie ewaluacji, jak i całego projektu powstanie raport końcowy (kwiecień 2012 r.)

3 Metodyka ewaluacji początkowej projektu

Jak już zostało wspomniane w poprzednim rozdziale, ewaluacja początkowa skoncentrowała się na analizie i ocenie przebiegu Zadania 2 w harmonogramie projektu – „Skonstruowanie programu doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego sektora: rolniczego, ogrodniczego, spożywczego, drzewnego, leśnego, ochrony środowiska”. Ww. zadanie było realizowane od grudnia 2010 r. (początek projektu) do końca marca 2011 r. W efekcie przeprowadzenia następujących prac badawczo-analitycznych:

- seminariów dla metodyków kształcenia ustawicznego, zakończonych przygotowaniem pisemnych opinii wskazujących moce i słabe strony obecnych programów kształcenia w poszczególnych sektorach;
- badań kwestionariuszowych wśród przedsiębiorców, nauczycieli kształcenia zawodowego i dyrektorów placówek kształcących na potrzeby sektorów objętych projektem;
- testów kompetencyjnych wśród absolwentów szkół będących pracownikami firm z sektorów objętych projektem;

wytworzono dwie grupy planowanych produktów projektu:

- 1) dwa raporty z badań przygotowujące do stworzenia programu doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach:
 - a. „Raport z analizy przedmiotów praktycznych z branż: leśnej, drzewnej, ochrony środowiska na temat programów kształcenia zawodowego”;
 - b. „Raport z analizy przedmiotów praktycznych z branż: rolnej, ogrodniczej, spożywczej na temat programów kształcenia zawodowego”;
- 2) program doskonalenia zawodowego:
 - a. „Program doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach. Doskonały pracownik na rynku pracy w branży rolnej, ogrodniczej, spożywczej, leśnej, drzewnej, ochrony środowiska”.

W ramach ewaluacji początkowej projektu przeprowadzono analizę zawartości merytorycznej powyższych opracowań. W ten sposób dokonano bezpośredniej oceny przydatności dokumentów oraz pośredniej oceny prac badawczo-analitycznych prowadzą-

cych do ich powstania. Realizując analizę treści poszukiwano informacji/danych/cech wskazujących na:

- 1) zgodność wykonanych prac i ich efektów z założeniami zawartymi we wniosku o dofinansowanie projektu (ewaluacyjne kryterium skuteczności);
- 2) przydatność zrealizowanych prac badawczo-analitycznych na etapie tworzenia ww. raportów i programu doskonalenia zawodowego (ewaluacyjne kryterium skuteczności);
- 3) przydatność wytworzonych produktów w dalszych fazach realizacji projektu (ewaluacyjne kryterium trafności i użyteczności):
 - czy wypracowane efekty będą przydatne dla Beneficjentów Ostatecznych?
 - czy zastosowanie efektów prac wykonanych w ramach Zadania 2 może korzystnie wpłynąć na sytuację Beneficjentów Ostatecznych?
- 4) możliwość wykorzystania wytworzonych produktów poza projektem/po zakończeniu jego realizacji (ewaluacyjne kryterium trwałości).

W celu zweryfikowania zebranych przez Ewaluatora informacji zastosowano tzw. triangulację danych – tzn. analizowano dane z różnych źródeł. Oprócz treści ww. raportów i programu zapoznano się również z treścią/zawartością:

- wniosku o dofinansowanie projektu;
- portalu internetowego projektu – <http://europejskinauczyciel.pl/>;
- opinii metodyków nauczania;
- narzędzi badawczych (kwestionariusze, test kompetencyjny).

Rezultaty analiz ewaluacyjnych zaprezentowano w kolejnym rozdziale raportu. W podpunkcie 4.1 skoncentrowano się na procesie tworzenia i treści raportów z analizy przedmiotów praktycznych, a w podrozdziale 4.2 dokonano ewaluacji programu doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego z sektorów/branż objętych projektem.

4 Wyniki analiz ewaluacyjnych

4.1 Raporty z analizy przedmiotów praktycznych

Przygotowanie raportów z analizy przedmiotów praktycznych w branżach: rolnej ogrodniczej, spożywczej (pierwszy raport) oraz leśnej, drzewnej, ochrony środowiska (drugi raport) na temat programów kształcenia zawodowego, było jednym z kluczowych etapów na drodze do opracowania programu doskonalenia zawodowego – stanowiącego istotę realizacji Zadania 2 w harmonogramie projektu. Celem obu raportów było zdiagnozowanie obszarów problemowych w zakresie realizacji przedmiotów praktycznych w systemie szkolnictwa zawodowego, związanych z postępującymi zmianami na rynku pracy w ww. branżach.

Na wstępie należy podkreślić, iż autorzy raportu wykonali obszerną pracę analityczno-badawczą – czego efektem jest powstanie bogatych treściowo publikacji liczących po niemal 150 stron. Jeżeli chodzi o techniczną stronę powstania raportu, należy podkreślić zaangażowanie licznego zespołu autorów (6 osób) pod kierunkiem osoby z tytułem naukowym doktora, specjalizującej się w tematyce powiązania rynku edukacyjnego i rynku pracy. Wartość opracowań podnosi z pewnością fakt poddania publikacji zewnętrznej recenzji – również przeprowadzonej przez pracownika naukowego legitymującego się tytułem doktora. W toku prac nad raportami, zespół autorów skorzystał ponadto z szerokiej bibliografii obejmującej w obu przypadkach ponad 70 pozycji. Trzecią istotną kwestią, na którą należy zwrócić uwagę w tym zakresie, jest szerokie rozpowszechnienie obu raportów w postaci drukowanej (jako publikacja dystrybuowana bezpłatnie) oraz elektronicznej (poprzez zamieszczenie na oficjalnej witrynie internetowej dokumentującej przebieg projektu).

W strukturze raportów można wyróżnić dwie zasadnicze części: analityczną i prognostyczną. Pierwsza obejmuje rozdziały 1-3. Rozdział 1 (w przypadku raportu dotyczącego branży rolnej, ogrodniczej i spożywczej także część rozdziału 2) obrazuje ogólną sytuację w zakresie kształcenia zawodowego w poszczególnych branżach poprzez prezentację adekwatnych danych statystycznych dotyczących procesu kształcenia (liczba i rozmieszczenie szkół, liczba uczniów, liczba nauczycieli praktycznej nauki zawodu, liczba i rozmieszczenie Centrów Kształcenia Ustawicznego oraz ośrodków doksztalca-

nia i doskonalenia zawodowego itp.). W ocenie Ewaluatora ten fragment raportów można uznać za tzw. wprowadzenie w zagadnienie. Niemniej jednak, dostarcza on także pewnych informacji przydatnych w dalszych etapach prac nad programem doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach. Chodzi tu przede wszystkim o:

- możliwość oceny poziomu zainteresowania uczniów zawodami z poszczególnych branż, a w konsekwencji wstępnego określenia zapotrzebowania na specjalistyczną kadrę pedagogiczną;
- identyfikację liczby placówek mogących zatrudnić nauczycieli przedmiotów zawodowych/instruktorów praktycznej nauki zawodu;
- zdiagnozowanie niewielkiego znaczenia kształcenia modułowego w systemie edukacji zawodowej w Polsce.

Rozdziały 2 i 3 w obu analizowanych raportach, koncentrują się na wynikach prac seminaryjnych z udziałem metodyków kształcenia zawodowego. Ww. seminaria stanowiły pierwszy etap prac prowadzących do przygotowania programu doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach. Zgodnie z założeniami przeanalizowano 30 programów kształcenia (z uwzględnieniem zarówno przedmiotów teoretycznych, praktycznych, jak i programów modułowych) na podstawie czego przygotowanego szereg pisemnych opinii. Prace wykonane w zakresie seminariów zostały przeprowadzone zgodnie z założeniami zawartymi we wniosku o dofinansowanie projektu. W celu stwierdzenia pełnej skuteczności tego etapu prac badawczych należy jeszcze wykazać przydatność seminariów przy tworzeniu raportów. Analiza zawartości 2 i 3 rozdziału obu raportów potwierdza, iż efekty seminariów zostały w pełni wykorzystane w trakcie prac nad ww. publikacjami. Zaproszeni na seminaria metodycy przygotowali pisemne opinie, które zostały w zwięzłej i przystępnej dla każdego odbiorcy formie zebrane w ewaluowanych raportach. Sformułowane oceny ukazały mocne i słabe strony kształcenia zawodowego w wybranych branżach, przede wszystkim w obszarze:

- przygotowania absolwentów do wymogów współczesnego rynku pracy (co relacjonuje rozdział 2 obu raportów);
- potrzeb w zakresie kwalifikacji nauczycieli przedmiotów zawodowych (co relacjonuje rozdział 3 obu raportów).

Biorąc pod uwagę cel główny i podstawowe działania zaplanowane w projekcie – należy stwierdzić, iż wnioski z badań seminaryjnych są silnymi argumentami uzasadniającymi realizację ewaluowanego przedsięwzięcia. Chodzi tu przede wszystkim o fakt, iż w opinii uczestników seminariów nauczyciele nie wykorzystują w toku nauczania nowoczesnych rozwiązań technologicznych – czego główną przyczyną jest brak współpracy z przedsiębiorstwami. W odpowiedzi na powyższy problem metodycy zalecieli wprowadzenie praktyk doskonalenia zawodowego dla nauczycieli. Przedstawiona w rozdziale 1 charakterystyka projektu wskazuje, iż przedsięwzięcie wychodzi naprzeciw zdiagnozowanemu w trakcie seminariów problemom poprzez:

- realizację warsztatów dla nauczycieli z zakresu nowych rozwiązań i nowych technologii stosowanych w konkretnych branżach;
- udział Beneficjentów Ostatecznych w praktykach ciągłych w przedsiębiorstwach, gdzie będą oni mogli zastosować zdobytą w trakcie warsztatów wiedzę teoretyczną w realnym środowisku pracy.

Część prognostyczna raportu obejmuje ponad połowę objętości obu analizowanych opracowań (głównie ze względu na znaczną liczbę wykresów prezentujących graficzny obraz predykcji oraz ich szczegółowe opisy). Rozdział 4 obu raportów zawiera analizy i prognozy rynku pracy pod kątem bezrobocia osób z wykształceniem zawodowym, natomiast rozdział 5 analizy i prognozy rynku pracy pod kątem zapotrzebowania na pracę zgłaszanego w poszczególnych grupach zawodów z branż objętych projektem (zarówno w ujęciu ogólnokrajowym, jak i wojewódzkim). Zasadnicza wartość wykonanych analiz wiąże się z faktem uzyskania prawdopodobnego obrazu przyszłej sytuacji na interesującym wycinku rynku pracy. Uzyskane informacje są z pewnością kolejnym źródłem danych przydatnych na etapie unowocześniania istniejących programów kształcenia i tworzenia programu doskonalenia zawodowego – pozwalają na lepsze dostosowanie treści dokumentów strategicznych do spodziewanych zmian na rynku pracy.

Podsumowując ocenę raportów z analizy przedmiotów praktycznych należy podkreślić, wysoką jakość ich zawartości merytorycznej i strukturę odpowiadającą założeniom przyjętym we wniosku o dofinansowanie. Obie publikacje zawierają zarówno część ekspercką (wnioski z analiz programów kształcenia w poszczególnych branżach wykonanych przez ekspertów/metodyków kształcenia), jak i część empiryczną (analizy

statystyczne), a także wskazują luki kompetencyjne oraz słabe i mocne strony programów kształcenia zawodowego w wybranych branżach.

4.2 Program doskonalenia zawodowego

„Program doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach. Doskonały pracownik na rynku pracy w branży rolnej, ogrodniczej, spożywczej, leśnej, drzewnej, ochrony środowiska” to dokument będący finalnym efektem realizacji Zadania 2 w harmonogramie projektu. Zgodnie z treścią wniosku o dofinansowanie projektu, najpierw przygotowano wersję wstępną programu, a dopiero po konsultacjach metodycznych z Projektodawcą opracowano (zrecenzowaną) wersję ostateczną, którą poddano niniejszej analizie ewaluacyjnej. Ocena dokumentu polegała na udzieleniu odpowiedzi na następujące pytania:

- czy zawartość programu zgodna jest założeniami zawartymi we wniosku o dofinansowanie projektu?
- czy zawartość programu umożliwi realizację jego zasadniczego celu tj. podwyższenia kwalifikacji merytorycznych nauczycieli przedmiotów zawodowych/instruktorów praktycznej nauki zawodu w zakresie nauczanych przedmiotów, dzięki czemu powinna wzrosnąć jakość kształcenia w szkołach?
- czy program odpowiada na potrzeby kadry dydaktycznej oraz uczniów szkół zawodowych?

W trakcie prac nad ww. opracowaniem wykorzystano zarówno wcześniej ewaluowane raporty z analiz przedmiotów praktycznych, jak i dane pierwotne pozyskane w trakcie badań kwestionariuszowych i realizacji testów kompetencyjnych. Informacje te skomasowano w części empirycznej programu (rozdział 4). Na wstępie zaprezentowano szczegółową charakterystykę projektu „Europejski nauczyciel – wiedza doskonalenie praktyka” koncentrującą się wokół warsztatowo-praktycznej warstwy przedsięwzięcia (rozdział 1). Następnie przedstawiono obszernie rozważania teoretyczne opisujące kontekst prowadzonych prac badawczych (sytuacja szkolnictwa zawodowego w Polsce – rozdział 2) oraz analizujące współczesną rolę nauczyciela w procesie kształcenia zawodowego (rozdział 3). Część teoretyczna opracowania została przede wszystkim oparta na gruntownych studiach literaturowych oraz analizie danych zastanych

w badanym obszarze – co pokrywa się z elementami kosztorysu programu ujętymi w wniosku o dofinansowanie. Zagadnienia poruszone w części teoretycznej wyraźnie nawiązują do efektów analiz zaprezentowanych we wcześniej ewaluowanych raportach (zdiagnozowano tam między innymi niewielkie znaczenie kształcenia modułowego w systemie edukacji zawodowej w Polsce). Jak już wcześniej zaznaczono, ewaluowana publikacja została poddana recenzji zewnętrznej – co stanowi kolejny argument wskazujący na zgodność realizacji prac badawczych z przyjętymi założeniami, a jednocześnie podnosi wartość merytoryczną opracowania.

Analiza struktury całego dokumentu, przebiegu poszczególnych etapów prac badawczych prowadzących do jego powstania oraz wykorzystanych źródeł danych, jednoznacznie wskazuje, iż zawartość ewaluowanego programu zgodna jest założeniami zawartymi we wniosku o dofinansowanie projektu.

Aby udzielić odpowiedzi na dwa pozostałe pytania ewaluacyjne dotyczące programu należy ocenić zawartość jego części empirycznej. Treść tego fragmentu opracowania potwierdza, iż do przygotowania dokumentu wykorzystano dane uzyskane za pośrednictwem wszystkich zaplanowanych w ramach Zadania 2 metod badawczych:

- seminaria dla metodyków kształcenia zawodowego i pisemne opinie tychże osób w zakresie zawartości obecnie funkcjonujących programów kształcenia – dane w tym zakresie prezentowały także wcześniejsze raporty z analizy przedmiotów praktycznych – w ewaluowanym programie zebrano wszystkie mocne i słabe strony badanych dokumentów oraz – co najważniejsze – zaprezentowano sformułowane przez ekspertów rekomendacje mające na celu usprawnienie nauczania praktycznego w szkołach zawodowych. Zasadniczym wnioskiem wynikającym z przeprowadzonych analiz jest fakt, iż podstawowym elementem wsparcia dla nauczycieli prowadzących nauczanie w zawodach z sektora rolnego, ogrodniczego, spożywczego, leśnego, drzewnego i ochrony środowiska są szkolenia oraz praktyki zawodowe u przedsiębiorców. Wyraźnie widać więc, iż przebieg projektu, w ramach którego powstał oceniany program wychodzi na przeciw potrzebom grupy docelowej.
- test kompetencyjny dla absolwentów szkół zawodowych zatrudnionych w przedsiębiorstwach z branż objętych projektem – wyniki badania pokazały, iż absolwenci zostali w sposób niewystarczający wyposażeni w kompetencje za-

wodowe, organizacyjne i przedsiębiorcze. Efektem tego mogą być problemy z poruszaniem się na rynku pracy, organizacją obowiązków, procesami zarządzania w miejscu pracy, efektywnością podejmowanych działań oraz brakiem motywacji do dalszego rozwoju zawodowego. Na tej podstawie można wnioskować, jak istotne jest aby nauczyciel/instruktor praktycznej nauki zawodu potrafił przekazać uczniom aktualną wiedzę w zakresie funkcjonowania w miejscu pracy – podstawą tego jest jednak jego własne doświadczenie, które może uzyskać w wyniku realizacji tego rodzaju projektów jak „Europejski nauczyciel – wiedza doskonalenie praktyka”.

- badania kwestionariuszowe przeprowadzone wśród:
 - dyrektorów szkół z branż objętych projektem – zasadniczy wniosek to brak współpracy szkół z przedsiębiorcami, przy jednoczesnej chęci kadry dydaktycznej do podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
 - nauczycieli kształcenia zawodowego z branż objętych projektem – zasadniczy wniosek to potwierdzenie, że kadra pedagogiczna szkół wykazuje duże zainteresowanie rozszerzaniem specjalistycznej wiedzy i kompetencji zawodowych;
 - przedsiębiorców zatrudniających absolwentów z ww. branż – zasadniczy wniosek to słabe przygotowanie absolwentów szkół zawodowych w zakresie procesów organizowania i zarządzania, wykorzystania nowoczesnych technologii i posługiwania się językami obcymi (w dużej mierze uzyskano potwierdzenie wyników otrzymanych w trakcie realizacji testu kompetencyjnego).

Zaprezentowane powyżej wnioski odnośnie zawartości programu doskonalenia zawodowego wskazują, iż działania zaplanowane w projekcie odpowiadają na potrzeby kadry dydaktycznej tj. zmierzają do podwyższenia kwalifikacji merytorycznych (zgodnie z oczekiwaniami kadry zarządzającej i kadry dydaktycznej szkół) nauczycieli przedmiotów zawodowych/instruktorów praktycznej nauki zawodu w zakresie nauczanych przedmiotów za pośrednictwem specjalistycznych szkoleń i zajęć praktycznych w przedsiębiorstwach (zgodnie z rekomendacjami wypracowanymi w toku realizacji Zadania 2). Lepsze przygotowanie nauczycieli powinno przełożyć się na poprawę jakości absolwentów szkół w zakresie kompetencji oczekiwanych/wymaganych przez pra-

codawców (które zostały zdiagnozowane w trakcie badań kwestionariuszowych wśród absolwentów i przedsiębiorców).

Na zakończenie należy wskazać jeszcze jeden fakt wpływający na wysoką ocenę zawartości merytorycznej ewaluowanego programu. Tworząc treść dokumentu, autorzy skorzystali z szeregu danych pochodzących z różnych źródeł: pierwotnych i wtórnych. W pierwszym przypadku Projektodawca zaplanował gromadzenie danych za pośrednictwem różnorodnych metod (ilościowych i jakościowych). Tym samym spełniony został metodologiczny wymóg triangulacji metod (zastosowanie co najmniej dwóch technik zbierania informacji), który daje możliwość wzajemnej weryfikacji uzyskanych danych. Taka sytuacja wystąpiła także w ewaluowanym procesie badawczym – gdzie np. dane z testów kompetencyjnych zostały potwierdzone w wynikach badań kwestionariuszowych. W znacznym stopniu zwiększa to w zewnętrznym odbiorze wartość uzyskanych wyników oraz wiarygodność formułowanych na ich podstawie wniosków i rekomendacji.

Podsumowanie

W efekcie przeprowadzenia ewaluacji początkowej projektu „Europejski nauczyciel – wiedza, doskonalenie, praktyka” częściowo zweryfikowano każde z czterech przyjętych kryteriów ewaluacyjnych. Na podstawie zebranych danych można wstępnie wnioskować, iż przedsięwzięcie charakteryzuje się trafnością i użytecznością – tj. cele projektu i działania prowadzące do ich osiągnięcia są adekwatne do problemów, jakie charakteryzują grupę docelową oraz do potrzeb zgłaszanych przez członków populacji, z której wywodzi się grupa docelowa. Oparcie programu doskonalenia zawodowego na badaniach przeprowadzonych wśród wielu grup powiązanych z procesem kształcenia zawodowego (nauczyciele, dyrektorzy szkół, metodycy, przedsiębiorcy) wskazuje, iż finalnie będzie on przydatny dla Beneficjentów Ostatecznych tj. wdrożenie zaproponowanych w nim rozwiązań i rekomendacji może korzystanie wpłynąć na sytuację zawodową odbiorców wsparcia. Powyższa ocena ma charakter wstępny ponieważ jej ostateczny kształt jest uzależniony od opinii samych Beneficjentów Ostatecznych (które zostaną pozyskane w toku ewaluacji bieżącej).

Będące przedmiotem ewaluacji początkowej Zadanie 2 w harmonogramie projektu, zostało zrealizowane w sposób prawidłowy i zgodny z przyjętymi założeniami. Efektami tej fazy projektu są planowane produkty (2 raporty z badań i 1 program doskonalenia zawodowego), będące fundamentem do realizacji działań bezpośrednio prowadzących do osiągnięcia rezultatów i celów projektu. Każdy z etapów Zadania 2 był ze sobą logicznie i merytorycznie powiązany oraz wykorzystany w trakcie tworzenia programu doskonalenia zawodowego. Tym samym wstępną fazę projektu należy ocenić jako w pełni skuteczną. Co do kryterium trwałości – podjęto wstępne działania warunkujące możliwość wykorzystania produktów Zadania 2 poza projektem. Na oficjalnej witrynie internetowej przedsięwzięcia zamieszczono ewaluowane raporty z analizy przedmiotów praktycznych – umożliwi to zapoznanie się z ich treścią osobom niezwiązanym z realizacją projektu. Dzięki temu możliwe będzie także wypracowanie pierwszego z elementów wartości dodanej projektu: upowszechnienie rezultatów wśród osób i instytucji bezpośrednio nie uczestniczących w projekcie. W związku z tym Ewaluator rekomenduje aby na ww. portalu zamieścić również elektroniczną wersję

programu doskonalenia zawodowego – co uzupełni proces szerokiego upowszechniania efektów Zadania 2.

W dalszej fazie ewaluacji projektu (bieżąca) zostaną przeprowadzone badania ankietowe wśród grupy docelowej projektu (zob. rozdział 2 niniejszego raportu), które dostarczą zasadniczych danych umożliwiających dalszą wieloaspektową ocenę projektu oraz weryfikację wniosków sformułowanych na etapie ewaluacji początkowej. W pierwszym przypadku, chodzi przede wszystkim o sprawdzenie czy podjęte w ramach projektu działania o charakterze szkoleniowym (warsztaty i praktyki) przyczyniły się do osiągnięcia rezultatów i celów projektu. W drugim przypadku, zostanie zweryfikowane czy ww. działania wpisywały się w założenia omówionego powyżej programu doskonalenia zawodowego oraz prowadziły do osiągnięcia drugiego elementu składowego wartości dodanej projektu – wypracowania nowej jakości w zakresie kształcenia nauczycieli przedmiotów zawodowych/instruktorów praktycznej nauki zawodu.

Podsumowując, na etapie ewaluacji początkowej uzyskano dane umożliwiające pozytywną ocenę koncepcyjnej fazy projektu „Europejski nauczyciel – wiedza, doskonalenie, praktyka”. W kolejnych etapach oceny, zostanie zbadana praktyczna część przedsięwzięcia – gromadzone będą informacje, które umożliwią stwierdzenie czy zaproponowane rozwiązania są rzeczywiście skuteczne i przynoszą określone korzyści odbiorcom wsparcia.